

A JOG HALÁLA

A Pálinkás Antal és társai per anatómiája

Az ellenforradalmi büntett

Az ellenforradalmi vagy állam elleni büntett fogalmának kialakulását, akárcsak az újkori forradalmi terror bölcsőjét, valahol a francia polgári forradalom történetében kell keresnünk. Bibó szerint ez a terror volt az, „amely mind a mai napig kiható hatállyal létrehozta azt az azelőtt nem ismeretes, két teljesen természetlen emberfajtát, amelybe azóta az európai gondolkodás be van zárva mereven és reménytelenül: a hivatásos reakcióst és a hivatásos forradalmárt”.¹ E két-fajta ideáltípus és a hozzájuk rendelt „termelési helyzetek” jelentették aztán Leninen és Sztálinon át szinte napjainkig a Marxtól kiindult kommunista ideológia tákolmányának két fő szereplőjét.

Azonban a szovjet és más kommunista jogtörténészek – a mindig is kétes hivatkozási alapnak számító burzsoá forradalom helyett, melynek törvényei ráadásul később „a következetesen forradalmi proletártömegek megmozdulásainak az elfojtására szolgáltak”² – szívesebben utaltak jogforrásként a Párizsi Kommun zavaros időszakának büntetőjogi alkotásaira.

Ám – a témánk szempontjából fontosabb – hivatkozási alap az mindig is a század első felében formálódó szovjet szocialista büntetőjog volt, mely a keretet adta a háború előtt és után alkotott hazai jogszabályokra épülő államvédelmi büntetőjogunknak.

Amint a MAORT-per forgatókönyvét sem lehet megérteni, ha nem ismerjük a sahti ellenforradalmi szervezet elleni eljárás részleteit,³ úgy az 1956-ot követő megtorlás jogi, ideológiai szövege sem fejthető fel a vonatkozó jogtörténeti háttér nélkül.

Szükségesnek érezzük tehát, hogy mielőtt a Pálinkás-per anyagának konkrét bemutatására térnénk át, szóljunk a szocialistának nevezett jogelmélet néhány alapvető jellemzőjéről.

---

¹ Bibó István: Az európai társadalomfejlődés értelme. In: *Válogatott tanulmányok*. Harmadik kötet 1971–1979. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1986. 42–43. o.

² BARNA P. 1961. 89. o.

³ A Donyec-medence sahti kőszénkörzetében az NKVD szervei 1928-ban *ellenforradalmi* szervezetet lepleztek le, amely a vád szerint az ottani szénipar szétzüllesztését akarta elérni. A szálak természetesen a kőszénvállalatok volt tőkés tulajdonosaihoz vezettek. – *Szovjet büntetőjog*. Egyetemi tankönyv. Budapest, Tankönyvkiadó, 1951. 115. o.

A kommunista büntetőjogászok tanítása szerint a bűncselekmény tárgyát az uralkodó társadalmi viszonyok jelentik. Ebből következően a szocialista társadalmi viszonyok elleni támadás magát a társadalmat érinti, és így a dolgozó tömegek, a nép ellen irányul. Ennek a totálissá szélesített szemléletnek frappáns összefoglalása az '50-es évek definíciója: „A bűncselekmény olyan tevés vagy mulasztás, amely veszélyezteti az uralkodó osztály érdekeit.”¹

A szovjet, majd ennek nyomán a magyar büntetőjog mindent átszövő és mindenben megjelenő alapeleme az osztályszemlélet. Ebben az értelmezésben a bűncselekmény szimpla osztályjelenséggé válik, amely az uralkodó osztály létének védelméhez igazodik, csak az egyes történelmi korszakokban más és más megfogalmazást kap. A vizsgálati és ítélkezési gyakorlatra nézve ebből egyértelműen következik az, hogy a szocialista büntetőeljárás során „azok közül a körülmények közül, amelyeket az elkövető egyéniségéből a társadalomra háruló veszély megítéléséhez elsősorban kell vizsgálat tárgyává tenni, kiemelkedik az elkövető osztályhelyzete”.²

A szocialista büntetőgyakorlatban minden bűncselekménynek osztályjellege van, ami maga után vonja, hogy a büntetőjog a társadalomra veszélyesnek nyilvánít minden olyan cselekedetet, amelyről úgy véli vagy vélni akarja, hogy a szocialista társadalomra veszélyes. Az egyik közismert forrása e tézisnek a társadalom és az államélet egészét meghatározó osztályharcelmélet.

Lenin írja: „Az átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba egész történelmi korszak. Amíg ez a korszak be nem fejeződik, a kizsákmányolók okvetlenül megőrzik reményüket a restaurációra, és ebből a reményből restaurációs kísérletet tesznek. A megdöntött kizsákmányolók, akik megdöntésüket nem várták, nem hittek benne, még csak gondolni sem akartak rá, az első komoly vereség után megtízszerezett energiával, dühödt szenvedéllyel, százszorosán felfokozott gyűlölettel vetik magukat harcba a tőlük elvett paradicsom visszaszerzéséért.”³

Az 1956-oshoz hasonló, tehát szocializmust építő, konszolidált belső viszonyokkal rendelkező országban elemi erővel kitörő és győzedelmeskedő krízis eladig nem érte a „szocialista világrendszer”. Ötvenhat annyiban is felkészületlenül érte a kommunista ideológusokat, hogy nem rendelkeztek új típusú paradigmákkal, mellyel leírhatták volna az eseményeket. Az ilyenek felkutatását a politikai vezetés sem támogatta. Jellemző eset erre az Ellenforradalom Magyarországon

---

¹ Dr. Kádár Miklós: Magyar büntetőjog. Általános rész. Budapest, Tankönyvkiadó, 1953. 146. o.

² Uo. 182. o.

³ V. I. Lenin: *Válogatott Művek II. kötet*. Budapest, Szikra, 1949. 439. o.

1956 című tanulmány sorozat kiadásának a leállítására.¹ Nem maradt így más, mint a bonyolult és sokrétegű eseménytörténetet beletuszkolni az ellenforradalom-elmélet dogmatista skatulyájába, amit még Lenin és Sztálin irányításával a polgárháborús korszakokon és a tisztogatások során nevelkedett szovjet elméleti jogászok fabrikáltak össze. Ennek az ítéleten törekvésnek szinte első átfogó megjelenése volt a már tárgyalt Fehér Könyv.

A büntett tárgya

Az elmúlt időszakban többen is bemutatták már az '50-es évek és a forradalom utáni ítélkezési gyakorlatában az osztálybíraskodás megtorló jellegét, az anyagi jogszabályok és a jellegzetes tényállások összefüggéseit. Mi e helyütt – Barna Péter nyomán – az ellenforradalmi büntett szerkezeti elemeit és ezek összefüggéseit kívánjuk kifejteni. Tesszük ezt azért is, mert éppen az első Fehér Könyv tartalmi vizsgálata győzött meg bennünket arról, hogy a megtorlás folyamatának, taktikai és stratégiai elemeinek kiagyalói nem tudtak, de nem is akartak túllépni azon a brosúraszemléleten, amelyet az '50-es években – némelyek a Szovjetunióban még előbb – tettek magukévá.

Barna Péter, 1961-ben megjelentetett – ám a megtorlás jogszemléletére is méltán ráilleszthető – művében, az államellenes büntett tárgyat keresve egy négy elemből álló szerkezetet vázol fel, melynek részei: az *általános tárgy*, a *különös tárgy*, a *közvetlen tárgy* és az *elkövetési tárgy*.

Az általános tárgyat a szocialista államrend alapját képező – és a büntető törvénykönyvek által védett – társadalmi viszonyok rendszere jelenti.

Némi szűkítéssel jut el az ellenforradalmi bűncselekmény különös (speciális) tárgyához, mely számára a „kölcsonösen összefüggő társadalmi viszonyoknak még többé-kevésbé széles körét öleli fel”. Ha jól értelmezzük mondanivalóját, akkor ilyen különös tárgy lehet a kommunista társadalomelmélet „politikai felépítménye”, vagy az ehhez tartozó viszonyok, intézmények, objektumok, személyek, tárgyak, jelképek stb. összessége.

A közvetlen tárgy már „konkrét társadalmi viszony, amelyet a bűncselekmény nem áttételeken keresztül, hanem közvetlenül sért vagy veszélyeztet”. (Ilyen közvetlen tárgyak lehetnek tehát a párt, az államhatalom intézményei, az egyes erőszakszervek, a jelképekben „rejlő” politikai tartalom, a tanácsok, a termelőszövetkezetek vagy épp – ha úgy akarják – a posta, a vasút, a termelés stb.)

Azt a tárgyat, amelyen a bűncselekmény, „mint bűnös támadás, fizikailag érzékelhető, a világ objektív jelenségei körében változást előidéző hatást gyakorol”,

---

¹ A Betlen Oszkár szerkesztette sorozatnak csupán egyetlen kötete jelent meg: *Ellenforradalom Magyarországon 1956*. Tanulmányok I. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1958.

Barna közvetlen tárgynak nevezi. Egyszerűen: ilyen a kupán vágott párttitkár, a megszidott tsz-elnök, az elégetett begyűjtési irat és a terjesztett röplap egyaránt.¹

Ebben az ördögi körhalmazban minden összefügg mindennel! Aki tehát lefegyverzi a párttitkárt, az támadja a szocialista társadalom egyik legfontosabb alapintézményét, a pártot, amivel egyben bűnös támadást indít a politikai felépítmény ellen, és ezen keresztül bűncselekményt követ el a népi demokratikus államrenddel szemben. De ugyanezt a sort elkövethette ávósok letartóztatásával, a nemzetőrség felfegyverzésével, izgató kijelentésekkel és – ha a bíróság úgy akarta – akár egy újság elégetésével is, és büntetésének csupán a különös részi tényállások eltérő fokú büntethetősége szabott némi határt. (sajátos fintora a magyar jogfejlődésnek, hogy az ezek alapját képező anyagi jogszabályok, melyek foglalta az 1952-ben megalkotott BHÖ – A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása. Budapest, 1952 –, meglehetősen mélyre nyúlnak vissza a hazai jogtörténetben. Csak példaként említjük itt az 1878. évi, a területi felségsértés büntetéről alkotott törvény öt paragrafusát, melyek a BHÖ 13–16. pontjainak váltak alapjává, akárcsak az 1878. évi, a lázadás büntetéről szóló törvény összesen nyolc paragrafusa, melyeket a BHÖ 17–24. pontjává változtattak át, hozzádolgozva a második világháború után alkotott új jogszabályok folytán felmerült változásokat.² Nem szólunk e helyütt azokról a politikai

---

¹ Lásd erre: BARNA P. 1961. 187–190. o.

² A „népi demokratikus államrend” védelmére hivatott hatályos jogszabályokat a BHÖ foglalta össze, melyet az igazságügy-miniszter 1953/1952. IM IV/1. számú, 1952. december 21-én megjelent utasítása alapján, 1953. január 1-től kezdődően bocsátottak hivatalos használatra. – A BHÖ első része két fejezetben foglalja össze a belső és a külső biztonság elleni büntetteket, majd a harmadik fejezetben, a Népköztársaság elleni büntettek között, felsorolja a honvédelem érdekeit sértő bűncselekményeket, míg a negyedikben a béke elleni büntetteket, valamint a háborús és népellenes bűncselekményeket. (Az 1990-es évek különböző igazságtételi próbálkozásai közül nem egy a BHÖ negyedik részének jogszabályait kívánta felhasználni.) – Barna a BHÖ-ben kialakított rendszert figyelembe véve az első fejezet 1–12. pontjába felvett büntetésekre vonatkozó szabályokat a következőképpen csoportosítja: a.) Az állam megdöntésére irányuló büntettek (BHÖ 1. pont (1) és (2) bek. és a 8. pont). – A feljelentés elmulasztása (BHÖ 9. pont (1) bek.). – Az állam elleni lázítás és izgatás (BHÖ 2. pont a.), b.), c.), d.) alpontok). – Az állam elleni izgatás enyhébben büntetendő változatai (BHÖ 3., 7. pont). – Valótlan hír terjesztése (BHÖ 4., 5. pont). – A valótlan hír terjesztésének enyhébben büntetendő változatai (BHÖ 6. pont (1) és (2) bek.). – b.) A hozzátartozók büntetlensége a feljelentés elmulasztásának esetén (BHÖ 9. pont (2) bek.). – Elállás a mozgalomtól vagy szervezkedéstől (BHÖ 10. pont). – c.) Főbüntetések (BHÖ 11. pont (1), (2), (3), (4) bek.). – Mellékbüntetések (BHÖ 11. pont (5) bek.). – A büntetés-kiszabás sajátosságai (BHÖ 12. pont). – A BHÖ az első fejezet további pontjaiba felvette még: A területi felségsértés büntetést az 1878. évi V. tv. 127. § 3. pont, a 129. §, a 131. és 132. § és a 134., 135. § alapján (BHÖ 13–16. pont). – A lázadás büntetést az 1878. évi V. tv. 152. §, 153. § és a 154–

analógiákról, amelyek például az 1921. évi – az állam és társadalom hatályosabb védelméről szóló – III. törvényt, vagy a közismerten osztályharcos elemekkel tűzdelt 1946. évi VII. törvényt a BHÖ-höz fűzik.)

Az „ideális” alany

Fentebb már idéztük a rétsági járási pártbizottság márciusi beszámolójában Mrázik Ferenc rendőrkapitányt, aki arról panaszkodott, hogy a vizsgálatra kiadott esetekben beosztottjai milyen „nehezen hitték el, hogy ezek a cselekmények beleérnek a népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés büntetésebe”.

Pedig az elkövetési tárgyról az általánosra – tehát a demokratikus államrend megdöntésére – való megkövetelt logikus következtetés az alfája és ómegája volt a forradalom utáni ítélkezési gyakorlatnak. Ahogyan a népbírószáki tanácsok addigi működését összegző 1957. szeptember 26-i minisztériumi jelentés fogalmaz: „... az októberi eseményeket az egész országban egységes mozgalomnak kell felfogni, és a helyi elkövetők tevékenységét általában e mozgalom részeként kell értékelni.”¹

Mindszenty „kiszabadítása”, Budapestre szállítása, őrzése, a nemzetőrszázlőalj szervezése, a pártbizottság lefegyverzése vagy az ávósok fogdába tétele – egyebek mellett – így válhatott egységes egészé, a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésé.

Pálinkás Antal kétségkívül ideális alanya volt a kádárista megtorlógépezetnek. Minden olyan jellemzővel rendelkezett, amelyeket a bűnüldöző szervek számára megfogalmazott pártbizottsági direktívák tartalmaztak és folyamatosan súlyosítottak a végrehajtók „forradalmi tudatába”. Csak két kiragadott részlet: „Az ellenség legfőbb és legtudatosabb bázisát továbbra is a volt uralkodó osztályok tagjai képezik, akik 1956 novembere után is jelentős számban maradtak az ország területén. A kifejezetten osztályidegen elemeken kívül támaszkodik a volt horthysta államapparátus vezetőire, a volt horthysta erőszakos szervek tagjaira,

---

159. § alapján, figyelembe véve a hatályba lépett újabb jogszabályok folytán felmerült változásokat (BHÖ 17–24. pont). – A fegyveres csapat tiltott szervezésének büntetést az 1941. évi V. tv. 171., 174. § és az 1930. évi III. tv. 72. § (1) bekezdése alapján (BHÖ 26–30. pont). – A termelőszövetkezetek elleni izgatás büntetést a 2560/1949. (III. 19.) Korm. sz. rendelet 1. és 3. § alapján (BHÖ 31–32. pont). – A robbanóanyaggal vagy robbanószerrel való visszaélés büntetést az 1924. évi XV. tv. 1. §-a alapján (BHÖ 33. pont). – A lőfegyverrel és lőszerrel való visszaélés büntetést a 7150/1946. (VI. 22.) ME sz. rendelet 2. § és az 1948. évi XLVIII. tv. 15. §-a alapján (BHÖ 34. pont). – A forradalom után ezt az anyagi jogszabályi alapot egészítették ki néhány törvénnyel, illetve rendelettel. – Kahler Frigyes: *Joghalál Magyarországon 1945–1989*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1993. – BARNA P. 1961. 155–159. o.

¹ Iratok, 601. o.

volt katonatisztekre, csendőrökre, a volt fasiszta pártok kádereire, a volt koalíciós pártok kádereire, a volt koalíciós pártok jobbszárnyára, a huligánokra és lumpenproletárookra, az értelmiség egy részére, az értelmiségi ifjúság egyes rétegeire, de támaszkodik a megtévesztett munkásokra és parasztokra is ... közvetlen fő feladat... hogy csapásaikat az ellenforradalom előkészítésében és szervezésében részt vevőkre, valamint az ellenforradalom alatt létrejött ellenforradalmi szervek vezetőire, a szervezetek osztályidegen tagjaira és fegyveres alakulataik tagjaira mérjék. Ilyenek pl. a.) ...a megyei és legfontosabb területi bizottságainak és bizottmányainak, munkástanácsainak elsősorban osztályidegen, ellenforradalmi vezetői és tagjai. b.) Arisztokraták, volt földbirtokosok, nagytőkéssek, gyárosok, bankárok stb... c.) ...horthysta katonatisztek.” [A Pálinkásra vonatkoztatható részek kiemelése tőlem – a szerző.]¹

Eredeti neve, címe, arisztokrata származása, a Ludovika Akadémia elvégzésének ténye, azaz horthysta katonatiszti múltja,² a járás forradalmi eseményeiben játszott vezető szerepe egyaránt kiváló célponttá tették őt, és predesztinálták az áldozat fájdalmas szerepére.

Vádlott-társai – a kulák származású Keresztes János kivételével – másfajta múlttal, családi háttérrel érkeztek a bírósági tárgyalás küszöbéhez, azonban a megtorlás adott szakaszában már ők sem reménykedhettek abban, hogy múltjuk megmentheti számukra jelenüket. „Olyan személy, aki a munkásosztály hatalma, a népi demokratikus államrend biztonsága ellen irányuló bűncselekményt követett el, nem hivatkozhat sikerrel enyhítő körülményként arra, hogy ő is a munkásosztályhoz tartozik. Ilyen esetben ugyanis az elkövető saját osztályának alapvető érdekei ellen lép fel” – tette közzé döntését már áprilisban a Legfelsőbb Bíróság.³ A kommunistaként számon tartott Garami Lajos ügyében a nyomozó szervek éppoly rideg következetességgel jártak el, mint örgrófi származású törzsfőnöke ellen.

A per

A hatóságoknak elvi és gyakorlati lehetőségük lett volna arra, hogy Pálinkás Antalt és Garami Lajost – például az 1956. évi 28. sz. tvr. alapján, fegyveres ellenállás megkísérlése vagy előkészülete miatt – rögtönbíráskodás elé állítsák.

---

¹ Az MSZMP KB Politikai Bizottsága határozata a belső reakció elleni harc néhány kérdéséről. Budapest, 1957. július 2. In: Iratok, 588. o.

² A Magyar Néphadseregben 1956-ban összesen 96 olyan tiszt volt még tényleges állományban, akik elvégezték a Ludovikát. Ezek közül páncélosként mindössze 7 fő szolgált! – HL 102/05/153. A Magyar Néphadsereg tisztí állományának statisztikája az 1956. január 1-jei helyzetnek megfelelően.

³ Az osztályhelyzet értékelése az ellenforradalmi bűncselekményeknél. In: BH, 1957. 65. o.

Ennél is fenyegetőbb és realisabb esélye volt Garami Lajosnak arra, hogy az 1957. évi 4. tvr. alkalmazásával, lőfegyver engedély nélküli tartása miatt gyorsított eljárásban ítéljék el. Az előzetes letartóztatás foganatosításakor megtartott házkutatási jegyzőkönyv szerint ugyanis Garami lakásán egy szovjet gyártmányú gépkarabélyt és egy vadászpuskát találtak. Ez pedig akár statáriális eljárást is vonhatott volna maga után! Úgy látszik azonban, hogy a vizsgálók nem kívánták a volt parancsnok halálát, és helyt adtak annak az igazolásnak, amellyel a rétsági rendőri és karhatalmi szervek vezetői siettek volt parancsnokuk segítségére. Április 9-én Mrázik Ferenc rendőrkapitány adott ki igazolást arról, hogy „Kb. 5 héttel ezelőtt Székely Ferenc százados karhatalmi parancsnok és Devcsics Miklós hadnagy parancsnokhelyettes bejelentették, hogy tudják, hogy Garami Lajosnál egy szovjet mintájú gépkarabély van. Kérték, hogy amíg Rétságról el nem megy, a karabélyt ne vegyük el tőle. Így a fegyverről aláíró is tudott.”¹

Kelemen Géza ügyész 1957. augusztus 6-ra készült el az elsőfokú tárgyalás vádiratával. Azt kell mondanunk, hogy az általa eszközölt iromány tökéletesen megfelelt annak a politikai kívánalomnak, mely szerint az ügyészi és igazságügyi szervek feladata az, hogy „a Belügyminisztérium által felfedett és dokumentált ellenséges cselekmények elbírálásában mind a vádirat, mind az ítélet tükrözze a proletárdiktatúra elnyomó funkcióit”.²

A vádiratban Kelemen sorra veszi az összes olyan feltárt verbális és nem verbális cselekedetet, amelyet képes volt valamely különös részi tényállásként a BHÖ egy-egy pontjába gyömöszölni, hogy ezek halmazataként megállapíthassa Pálinkás esetében a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetését, társai számára pedig az abban való tevőleges részvételt. Megspékelve mindezt némi osztályharcos dohogással, illetve – Pálinkás és Keresztes esetében – egy-egy alkalomra szabott életrajzzal.

Van abban valami történelmi szarkazmus, hogy a vádiratot és a vizsgálati anyagot ugyanaz a Kapfinger Tibor katonai főügyész helyettes küldte át a Budapesti Katonai Ügyészséghez, aki 1956. október 31-e hajnalán telefonon ajánlkozott Pálinkásnál, hogy részt vehessen Mindszenty Budapestre szállításában!

A vádirat nemcsak a bírói pulpitusra került fel, hanem egy-egy példányát megkapta az ORFK Politikai Főosztályának vizsgálati osztálya és a HM II. Osztályának vizsgálati alosztálya (tehát a két nyomozó hatóság), a HM Személyügyi Főcsoportfőnöksége, a Körzeti Katonai Börtön, ahol Pálinkásékat őrizetben tartották, az Igazságügy-minisztérium Katonai Főosztálya és – elhelyezés céljából – a Legfelsőbb Bíróság különtanácsi dossziéja is.

---

¹ Periratok, 1957. március 22-i házkutatási jkv. – Uo. Mrázik Ferenc 1957. április 9-i feljegyzése.

² Iratok, 589. o.

Nem ismerjük az ítélet operatív befolyásolásának módját, útját, mégis úgy véljük, hogy ezek a szervek, illetve vezető képviselők – a megfelelő pártszervezetekkel egyetemben – részt vettek annak kialakításában.

A Katonai Főügyészség Pálinkás Antal és társai ügyének tárgyalására a Budapesti Katonai Bíróság Gáspár-tanácsát jelölte ki. Az elsőfokú tárgyalás jegyzőkönyvének hiányában – melyet már nem sikerült fellelnünk a periratok között – csak a tanácsvezető, Gáspár Gyula hadbíró őrnagy (ő tárgyalta a balassagyarmati forradalmi tanács vezetőinek perét is, halálra ítélve Magyar Pált, a tanács titkárát) és az ülnökök, Baranya László ezredes és Knakker József alezredes nevét ismerjük. A részletes ügymenetre csak az ügyvédek jegyzeteiből és a tanúként megidéztettek névsorából következtethetünk.

Az elsőfokú tárgyalásra – az ítélet szerint – 1957. szeptember 2-től 7-ig és 10-től 11-ig került sor. A tárgyalásra a vádirat még csak 45 személy meghallgatását javasolta, a bíróság idézési jegyzékén azonban már 55 fő összesen 58 beidézésének terve szerepelt. A megidéztettek közül hatnak egyik ügyvédi jegyzet sem említi a nevét (Horváth Jánosét, Márton Jánosét, Kelédi Béláét, Lehoczky Ferencét, Koszecz Erzsébetét és Deák Jánosét), így ők valószínűleg meg sem jelentek a bíróság előtt.¹

A per elsőrendű vádlottja Pálinkás Antal, a másodrendű Garami Lajos, a harmadrendű Stift Róbert, a negyedrendű Galajda Béla, az ötödrendű Vajtai Gyula, a hatodrendű Tóth József és a hetedrendű Keresztes János volt.

Az első napot a bíróság kizárólag Pálinkás meghallgatására szánta, a többiekre csak másnap került sor, és az ávós őrség tagjainak beidézésével ekkor vette kezdetét a tanúkihallgatások sora is.

A perben Gáspár Gyula és tanácsa 1956. szeptember 16-án hirdetett ítéletet. A terjedelmes – huszonkilenc gépírással oldalt kitevő – ítélet összesen 11 pontban és azok több tucat alpontjában foglalja össze a tényállásokat és indoklásokat.²

Első fokon Pálinkást életfogytiglani börtönre, lefokozásra és – mivel abban az esetben, ha az államrend elleni bűncselekményért a bíróság halálbüntetést, vagy öt évet meghaladó börtönt szabott ki, kötelező volt annak kimondása – teljes vagyonek kobzásra, Garamit négyévi, Stiftet egy év hat hónapi, Galajdát és Vajtaikat háromévi, Tóthot egyévi és Keresztest egy év és hat hónapi börtönbüntetésre ítélték.

Az őrnagy feleségének egyik levele szerint a társaival szembeni enyhe ítélet indokolhatta, hogy az ügyész súlyosbításért fellebbezett.³ A valóságban – bármily cinikusan is hangzik – csupán egyszerű rutinfeladatról volt szó, miként formai

---

¹ KFÜ Bf. 092/1957. Az elsőfokú tárgyalás vádirata. – Periratok, 179. o.

² Periratok, elsőfokú ítélet Pálinkás Antal és társai ügyében.

³ Pálinkás Antalné levele anyósához, Andrassy Borbálához. A másolat Macskásy Pál tulajdonában.

kérdésnek számított az is, hogy valamennyi védő enyhítésért, illetve felmentésért fellebbezett. A reformatio in peius – tehát a súlyosbítás – tilalmának eltörlése teljes egészében a másodfokú bíróság kezébe adta az elítéltek sorsát, egyenes utat nyitva a legfőbb operatív utasítások, megegyezések végrehajtásához.

A vádlottak már erősen leromlott fizikai állapotban kerültek a bíróság elé. („Amikor kihirdették az ítéletet, én ideg-összeroppanást kaptam és lebénultam, úgyhogy a Fő utcából átvittek a Mosonyi úti rabkórházba” – emlékezett Tóth József a legnehezebb percekre.) Magatartásukat és vallomásaikat így részben ez a helyzet befolyásolta.

Később, a tárgyalásra visszaemlékezve, mindannyian úgy értékelték a történeteket, hogy sorsuk már előre meg volt pecsételve: „Ott ültünk valamennyien egymás mellett. Mondhattunk, amit akartunk. Mosolyogva hallgatták. A formára adni kellett. Pedig a forgatókönyvet már jó előre elkészítették...” – emlékezett vissza 1991-ben Vajtai Gyula. A volt parancsnok így nyilatkozott ugyanerről: „Két hétig tartott a tárgyalás, s ezalatt az ügyész három vagy négy kérdést tett fel nekem. De azok is olyan mellékes kérdések voltak. Ő pedig végig a sportújságot olvasta és a teniszütő ott volt a lábánál. Alig várta már, hogy vége legyen a munkaidejének. Unhatta a cécót.”¹

A vádlottak esetében mind a rendőrségi vizsgálat, mind pedig a tárgyalás során négyféle magatartásformát figyelhettünk meg, azonban – egyes rész kérdésekben – csaknem mindegyiküknél az általában jellemző taktika megváltoztatásának, vagy az arra való rákényszerítésnek is tanúi lehettünk.

A pozitív tagadás volt az, mely a legtöbb konfliktust, meghasonlást, ellentét okozta az egykori társak között. A hét főből mindössze a volt ezredparancsnok élt ezzel a taktikával: a számlájára írt – nem minden esetben általa elkövetett – cselekedet tagadásával, ugyanakkor egy másik vádlott-társa, vagy egy peren kívüli személy vélt vagy valós tettesként való megnevezésével.

A negatív tagadást, azaz a felrótt cselekmény elkövetésének tagadását, a vélt vagy tényleges tettesre való utalás nélkül, már jóval gyakrabban alkalmazták a vádlottak. Ennek a taktikának a gyakori tartozékai voltak a „Nem emlékszem, hogy ki...”, „Hallottam, de nem emlékszem, hogy ki mondta...”, „Nem tudom...”, „Nem követtem el...”-szerű mondatok, amelyekkel a kikerülhető vádpontokon akartak túllépni a vádlottak. A legkövetkezetesebben – és az ítéletet tekintve a legeredményesebben – ezt a taktikát kétségkívül Keresztes János alkalmazta. A tárgyalásra igen leromlott fizikai állapotban érkező testőrparancsnok egyetlen valamirevaló vádpontban sem volt hajlandó elismerni bűnösségét, makacsul ragaszkodva eredeti álláspontjához. Módszerének következetes végigvitelét természetesen az is lehetővé tette, hogy az ügyében felhozott bizonyí-

---

¹ KŐ – NAGY 1991. I-III.

tékok meglehetősen ingatag lábakon állottak, és bizonyára ő is érezte, hogy hetrendűsége folytán nem kell nagyidőre számítania.

A beismerésre többször is rákényszerültek a vádlottak, hiszen az eléjük tárt bizonyítékok, társaik vagy a tanúk vallomása sok esetben nevetségessé tette volna szerepük, cselekedeteik további tagadását.

Valamely helyzet, esemény, cselekvés elhallgatása természetes eszköze minden hasonló helyzetbe kerülőnek, a Pálinkás-per vádlottjai is gyakran éltek vele. Ennek ellentettje a kérdés nélküli vádkifejtés, azaz a feltett kérdésből szervesen nem következő történés és elkövető említése, mellyel szintén volt módunk találkozni.

A tanúk

A vizsgálati szakasz tanúit – kevés kivétellel – a tárgyaláson is meghallgatták. Az ő kiválasztásuk sem nélkülözte a koncepciót. A nyomozás során felvett tanúvallomások közül a Pálinkás-Garami-Stift elleni vizsgálat periratai között találtuk a rétsági ezrednek a forradalom után leszerelt, vagy a hadseregből eltávolított tisztjei, tiszthelyettesei közül azokat, akiket egy ellenük várható eljárás közvetlen veszélye fenyegetett (Márton János, Bartus Ferenc és Gózon József volt ezredírnokok, Pocsai László), vagy már eljárás alatt voltak, mint Bazsek József.

Ugyanígy kiválasztották azokat, akik még a tényleges állományban szolgáltak ugyan, de a forradalom alatti tevékenységük alapján számíthattak a számonkérés esetleges megindítására (Végeli András, Poósz Márton, Füller Lajos, Petrovics József, Jauch Jenő, Deák János és Mátravölgyi József).

Végül ott voltak a kihallgatottak között azok, akik politikailag ugyan támadhatatlanok, ám – egy-egy tanúval szemben – érzelmileg erősen elfogultak voltak, és valamilyen módon részt vettek a forradalom eseménysorában (Devcsics Miklós, Biczó József, Szegedi József, Pintér János, Szabó Géza).

A névsort talán maga Rajos állította össze, aki a neveket nyilván az addigi információs és hálózati jelentésekből, feljelentésekből vagy az eddigiekben is említett kihallgatási jegyzőkönyvekből szedte. A tanúskodástól való bizonyos ódzkódásra vall az a tény, hogy Bincsik István elhárítótiszt, aki Galajdáék ügyét vizsgálta egy ideig, Deák János és Rátz János kivételével jóformán csak ugyanazokat a tanúkat hallgatta ki, akik már Rajos kihallgatási jegyzékén is szerepeltek.

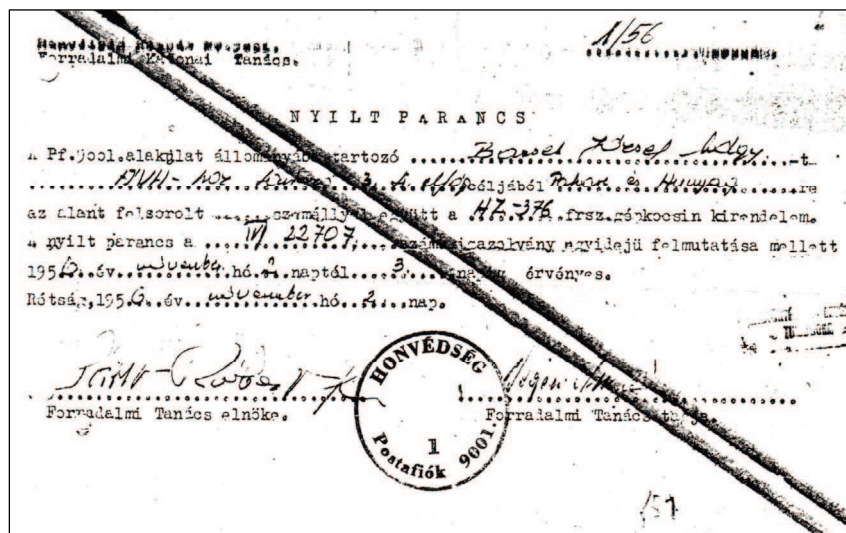
Számunkra úgy tűnik, hogy a tanúzásra való kényszerítés is egyfajta büntetésé lett azoknak, akik a forradalom alatt bármely módon az események részeseivé váltak. Rajosék és Selmeciek – ha akarták volna – bizonyára politikailag megbízható elvtársakat is találnak a laktanyában, akik nem egy esetben pontosabb és részletesebb képet adtak volna a történekről. Ők azonban nyilván tartózkodtak a hivatalos vallomástételtől, nem kívánva a piszkos ügy nyilvános szereplőivé válni.

Az elmondottakból sejthető következtetés számos vallomásban tetten érhető: a veszélyérzet, vagy a tényleges veszélyhelyzet, az érzelmi elfogultság nem ritkán hozott felszínre addig nem tudott, feleslegesen előadott terhelő adatokat, sőt több esetben a valóságtól teljesen elrugaszkodó – általában a törzsfőnököt vádló – előadásokat.

A rétsági tisztek egy behatárolható csoportjánál tapasztaltuk, hogy egyértelműen megjelenik vallomásaikban az egyeztetettség és az irányultság a parancsnok szerepének tompítására, illetve Pálinkás tevékenységének felnagyítására. Ennek legpregnansabb darabjai nem is kerültek be a nyomozati anyagba, hanem bennragasztották őket az ügyészési aktában.

Érezhetően nem esett nehezére a részvétel a tanúvallók másik nagy csoportjának. Az ÁVH volt alkalmazottjai – a felsőpetényi ávós őrség tagjai és Lévárdi János, a BM járasi osztályának tisztje –, élükön Németh Hugóval, meglehetősen egyöntetű, többük esetében indulatos tanúskodásukkal főként a törzsfőnök, Galajda és Vajtai helyzetét nehezítették meg.

A Keresztes ügyében kihallgatottak négy csoportra oszlottak. A legnagyobb számban azok a katonatisztek kerültek közéjük, akik valamelyik odavezényelt egységben szolgálva hosszabb-rövidebb ideig a parlamenti őrség tagjai, parancsnokai voltak (Kovács Gergely, Derestey Sándor, Kiss Imre, Unger Endre, Urbánszki István, Aradi Ede, Matusik Lajos).

Nyíltparancs ÁVH-sok letartóztatására

Berta négy olyan régi palotaórt is előkerített, akiket Keresztes hívott be november elején a Parlamentbe (Szabó György, Bán Sándor, Oroszi József, Takács Mihály).

A testőrparancsnok munkahelyének, a MÁVAG-nak két dolgozója (Farkas Jenő és Szalai József), valamint – talán csak a Pálinkás és társai ügyéhez való közvetlenebb kapcsolat demonstrálására – Oláh Vilmos és a rétsági tisztek közül Petrovics József került a tanúk közé.

A volt őrnagy makacs tagadása miatt a kihallgatottak körét magasabbra kellett emelni. Így csatolták az anyaghoz Turcsányi Egon egyik önvallomását, és így került előtérbe a tárgyalásra is beidézt Tildy Zoltán és titkára, Hámori Zoltán, valamint a volt honvédelmi miniszter, Janza Károly személye. Az ő jelenlétük a perben – akárcsak Váradie – egyben a tárgyalás fényének emelését is szolgálta: önmagában is súlyt, még inkább súlyosságot adott az ügynek, markánsan kiemelve a vádlottak tevékenységének egyenes kapcsolatát a demokratikus rend legfőbb megdöntőivel.

Visszatekintve a nyomozati szakaszra, a fennmaradt dokumentumok alapján megállapítható, hogy a kihallgatások ritmikusan, helyileg is behatároltan folytak. Stift főhadnagy, majd Szabó Géza és Mátravölgyi március 25-i kihallgatását Garaminak két, és Sztrányai Miklósnak, a járási forradalmi tanács titkárának az egyszeri meghallgatása követte.

Április 9-én összesen kilenc tanút hallgattak meg Rétságon – lehet, hogy a helyi politikai nyomozók. Rajos április 11. és 19. között Budapesten egészítette ki e vallomásokat, öt katonatiszt kihallgatásával.

Április 23-án született meg Devcsics Miklós és Bányai János feljelentéssel felérvő tanúvallomása, amit április 24-én megint csak Garami kihallgatása követett.

Április végén még Váradi Gyula, Petrovics József és Biczó József kiegészítő vallomásai következtek, majd ezután szembesítették Pálinkást Lévárdi Jánossal. Amennyire egy jegyzőkönyvből ez megállapítható, április 30-án Garami kihallgatásának hangja is megkeményedett.

Május 7-én újra Devcsics következett, immár Budapesten, Rajos előtt, Stift ügyében, majd 13–15-ig az ávós őrség tagjai, sorban egymás után.

Ezután ismét Garamit hallgatták ki. Ezt követte május 20-án a rétsági járási forradalmi tanács vezetőjének, Lukáts Ivánnak a tanúvallomása, majd a helyi nemzetőrparancsnok Hugyecz Istváné és 28-án Medvegy Jánosé, aki a járási BM-osztály ÁVH-s beosztottja volt.

Ezután már csak a Keresztes János és a Galajda Béla és társai elleni vizsgálatok folytak. Pálinkás ügyét a két koronatanúval – Bazsek Józseffel (a pártbizottság lefegyverzésének és Lévárdi letartóztatásának ügyében) és Pocsai Lászlóval (az ávós örök fogdába helyezésével kapcsolatban) – foganatosított szembesítése zárta le.

A két csoporton kívüli tanúk – Váradi Gyula, a forradalmi tanács vezetői, Lánszki Pál járási tanácselnök, Kocsis Tamás újságíró – vallomásaival Rajosék résztémákat igyekeztek megvilágítani. Ez Lánszkinak sikerült a legsötétebbre.

Az előzetesen kihallgatottakon kívül a tárgyalásra megidéztek még Szeberényi István fegyvertechnikust, Malics Gézát, a járási rendőrkapitányság volt vezetőjét, Kelédi Béla politikai helyettest, Katona László századost, Lehoczky Ferenc alezredest a minisztériumból, az akkor már letartóztatásban lévő Deli József volt főhadnagyot, Vajtai Gyulánét és az ezred polgári alkalmazottját, Koszecz Erzsébetet, aki a titkárnői teendőket ellátva csaknem minden fontosabb eseménynél jelen volt, november előtt és után egyaránt.

Nem idézte meg a bíróság a vádlottak és védők tanúkéréseiben szereplők jó részét. Csupán azok kerültek a meghallgatandók körébe, akiktől már előzőleg jegyzőkönyvet vettek fel, tehát nagyjából tudni lehetett, hogy a tárgyalás során hogyan fognak illeszkedni a koncepcióba. A kivételek az ítélelhozatal előtti utolsó tárgyalási napra, szeptember 11-én 9 órára lettek idézve. Hogy mennyire csak mellékes információkat mondhattak el, arra jellemző, hogy még a szorgalmasan jegyzetelő Szilágyi István (Pálinkás ügyvédje) is csak néhány odavetett szóval jelezte az általuk elmondottakat.

Természetesen a tanúként kihallgatottak pontos számában, összetételében lehetnek pontatlanságok.

„A tárgyaláson nem voltam ott, a részleteket nem ismerem” – állította például egy interjúban Devcsics Miklós. Ugyanezt erősítette később a Tarjáni Tükör újságírójának: „Mikor és hol volt a tárgyalás, s hogy az hogyan zajlott le, nem tudom.”

Egy őt is említő írására reagálva Devcsics azt állította, hogy „Pálinkás őrnagyot akkor láttam utoljára, amikor egy tiszti csoport tagjaként Salgótarjánba kísértük... A bírósági tárgyaláson semmilyen minőségben nem vettem részt, azok időpontjait nem tudom.” Amennyiben az állítás a későbbiek folyamán megerősítést nyer, akkor tisztázni kell, hogy ki az a fiatal hadnagy, akit a bíróság – az idézési jegyzék szerint – 1957. szeptember 6-án 8 órára „Devcsics Miklós” néven maga elé idézett és Gosztonyi, Hertelendy, Szilágyi, Pálinkás Antal és Garami Lajos jegyzeteiben – Bartus Ferenc után és Jauch Jenő előtt – is szerepel. Ugyanígy megoldást kell majd keresni arra a talányra, miként lehetséges, hogy a rétsági 31. Önálló Harckocsiezred 152. számú, 1957. szeptember 4-én kelt parancsnoksági parancsa szeptember 5-re útba indította Petrovics József századost, Tóth István főhadnagyot, Devcsics Miklós hadnagyot, Füller Lajos és Végeli András törzsőrmestert egy budapesti tárgyalásra (a Devcsics mellett felsoroltak tanúvallomásai szintén szerepelnek az említett jegyzetekben).

Természetesen fennáll annak a lehetősége is, hogy Devcsics Miklós téved. Az emlékezetkiesés érthető is lenne, hiszen szeptember első napjaiban a fiatal hadnagy izgalmas, későbbi pályájára nézve sem közömbös eseményeket élt át.

Épphogy túl volt egyetemi felvételijén, és a tárgyalás napjai előtt már az iskola-század előtt tartandó előadása köthette le a figyelmét, mely „A Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány legfontosabb intézkedései a rend helyreállítása és a kibontakozás érdekében” címet viselte.¹

Védők

Az elsőfokú tárgyalási jegyzőkönyv már említett hiányában és a meglehetősen kivonatos másodfokú alapján nem lenne tisztességes, ha egyenként értékelnünk akarnánk a hét vádlott védőjének jogi és emberi teljesítményét. Az ügyvédek mindegyikét a vádlottak feleségei kérték fel – a politikai ügyekben választható jogászok hivatalos listájáról. Csupán Hertelendy Editnek, Keresztes védőjének – aki nem volt kijelölve katonai perekben – kellett különengedélyt kérnie. Ebből is következik, hogy Keresztes még a per kezdete előtt is arra számított, hogy polgári bíróság elé fogják állítani.²

Az ügyvédek magatartására csupán azokból a jegyzetekből következtethetünk, amelyeket a tárgyalás előtt-alatt készítettek és a periratok között kellett elhelyezniük (azaz a vádlottal megejtett, hivatalosan engedélyezett és ellenőrzött beszélgetések és a tárgyalás időtartamán kívül nem tarthatták azokat maguknál).

Szilágyi augusztus 28-án beszélhetett Pállinkással, amiről részletes feljegyzést készített, talán nem is a maga, mint inkább a bíróság számára. A beszélgetés során Pállinkás kifejtette a vádirat öt vádpontjával kapcsolatos ellenvéleményét. A vádirat szerint kezdeményezésére szervezték át a járási forradalmi tanácsot, utasítást adott községi nemzetőrségek szervezésére, ÁVH-s beosztottakat tartóztatott le, fegyvereket osztott ki, Garamival együtt „Mindszentyt kiszabadította”, Budapestre kísérte és megszervezte az őrzését, saját kezdeményezésére nemzetőrszólóaljat szervezett, és végül nagymértékben közreműködött, majd Garami távozta után vezető szerepet játszott a szovjetek elleni harc megszervezésében.³

Az ügyvédi jegyzetek azonban csak kevésbé különböznek: minden ügyvéd a maga védenca szempontjából kivonatolta a tárgyalást. Az elhangzottak elnagyolt és száraz rögzítései érzelmi és megközelítésbeli különbségekről csak néhány, nehezen értelmezhető mondatban tanúskodnak.

Ilyen sorokat olvashatunk Gosztonyinak, Stift védőjének jegyzeteiben, aki Petrovics József tanúvallomása után felháborodottan jegyezte a papírra: „Nem vádlott, sőt aktív tiszt!” Szegedi Józsefnél ugyanígy: „Nem vádlott, holott 200-

---

¹ FRANKA T. 1989b. – BUZAFALVI Gy. 1990. – DEVCSICS M. 1992. – Periratok, 116–145., 216–232., 233–234., 346–358. o. – HL 102/03/195. I–II. Parancsnoksági parancsok. 150. és 152. sz. parancsok.

² Periratok, 112. o.

³ Periratok, 116–145., 216–232., 233–234., 346–358. o.

250 fegyvert adott ki!” Amikor felírta Mátravölgyi százados nevét, a rangjelzés után ott a megjegyzés: „Ma is!” Úgy látszik, hogy Poósz Márton szabadlábbon léte sem volt kedve szerint való, mert ő is megkapta a „Nem vádlott!” megrovást. (Tegyük hozzá: a felsoroltak által előadottak nemcsak az ügyvédben, hanem bizonyára védencében is erős érzelmeket válthattak ki!)

Hogy az ügyvédek nem voltak minden esetben csendes hallgatói a darabnak, arról leginkább a másodfokú tárgyalás jegyzőkönyve tanúskodik, mely megőrizte az ügyész és a védők vitájának néhány részletét. Tóth Lajos alezredes katonai ügyész – nyilván a Szilágyi által elmondottakra utalva – viszontválaszában cáfolta, hogy Mindszenty rehabilitálásáról bármikor is kormánydöntés lett volna (a jegyzőkönyv nem tartalmazza a bizonyára sértő előadásmódot). „30 éve vagyok a szakmában mint védő, de soha nem ködösítettem el semmit. Tárgyilagos szoktam lenni. Állítom, hogy félbe volt szakítva Mindszenty büntetése. Erről az újságban is volt egy rövid kommuniké” – vágott vissza Pálinkás ügyvédje. „Az a személy, akinek a büntetését félbeszakították, az szabad embernek számít. A Bp. 104. paragrafusára hivatkozom, mert ha volt is helyhez kötés Mindszenty esetében, úgy azt Németh Hugó államvédelmi őrnagy megszüntette, őt szabadon bocsátotta. Erről írást is adott V. rendű vádlottnak” – toldotta meg Kovássy Zoltán.

A legélesebben Stift védője reagált a viszonzásra: „Olyan tényeket mondott a katonai főügyész, amelyek csak a vádiratban vannak leszögezve, de az elsőfokú tárgyaláson nem nyertek bizonyítást...”

Úgy látszik, hogy Németh Imre a katonai bíróságok ítélezési gyakorlatára tehetett megjegyzéseket, mert viszonzásában magyarázkodni kényszerült: „Állítom, hogy minden katonai ügyben humánus volt a... bíróság.”¹

Persze lehetetlen ma már megítélni azt, hogy egy-egy kemény mondat mögött az őszinte szakmai és emberi kötelességtudat munkált-e, vagy egy színjáték szimpla kelléke volt csupán, az ügyvéd szabad mozgásterének önáltató demonstrálásaként.

Szerepük annyiban minden bizonnyal a megkövetelt díszletek sorába tartozott, hogy szembe kellett nézniük a ténnyel: a darab, amiben részt vesznek, tragédia, melynek címe: „A jog halála”.

Az ítélet

A szorosan vett ítélezési szándékon és feladaton kívül az ítéletben megjelennek azok a célok is, amelyek a kialakított koncepció szerves részét képezték.

Ilyen célként jelölhetjük meg azt a szakadatlan törekvést, amellyel az ítélet egységes keretbe kívánja fogni az egész eseménysort, annak részleteit egyetlen

---

¹ Periratok, 46–56. o.

cél szolgálatába állítva: hogyan tettek kísérletet a vádlottak a demokratikus államrend megdöntésére, azaz a BHÖ 1. és 2. pontjában szereplő bűntetteket milyen cselekedetekkel, magatartásokkal követték el.

Ebben az értelemben a szocialista jogelmélet általános tárgya az, amely felé az ítélet minden tettet irányít, függetlenül attól, hogy az egyes esetekben nem tesz konkrét utalást a közvetlen tárgyra, hanem megelégszik az elkövetési tárgyak és cselekmények felsorolásával.

Nem kevés gondot okozhatott Gáspáréknak az a feladat, hogy Pálinkás Antal esetében meggyőző tényanyaggal bizonyíthassák a volt törzsfőnök kiemelkedő irányító és szervező szerepét.

A két legfontosabb eseményben – Mindszenty „kiszabadításában” és a november 4-i szovjetek elleni kivonulásban – a két parancsnok tevékenysége, felelőssége erőteljesen megoszlott. A főpap Felsőpetényből való behozatalára Garami adott utasítást, és a másik esetben is az ő parancsnoki, irányítói szerepe érvényesült. De az ezredes szerepe volt meghatározó a járási forradalmi tanács megválasztásánál vagy a községi nemzetőrségek felfegyverzésében, illetve az ávós őrség behozatalában is. Gáspáréknak tehát megoldást kellett találniuk a tényeken való felülemelkedésre.

Ennek érdekében elfogadták azt a megközelítést, amelyet több vallomás is tartalmaz Garami háttérbe szorítottságáról és a döntésekben való mellőzöttségéről.

Mindez az ítélet bevezetésében így fogalmazódott meg: „Az 1956. október 23-át megelőző politikai események, az áruló Nagy Imre-Losonczy-csoport demagóg tevékenysége, az október 23-a előtti újságcikkek, nyilvános temetések károsan hatottak a rétsági tiszthelyettesi iskola személyi állományára is, csökkentették a politikai és erkölcsi szilárdságot. Mint az október 23-án kitört események során megmutatkozott, az alakulatnál a jobboldali revizionista nézetek fő képviselője I. rendű vádlott volt, de jelentékenyen hatása alá került II. rendű vádlott is.”

A preambulumban szereplő mondatok már előrevetítették, hogy a volt parancsnok csupán másodrendű szereplője lesz a darabnak, aki azonban „a kialakult helyzetet tudomásul vette, ellene nem lépett fel, és a ’forradalmi katonai tanács’ által kiadott intézkedéseket esetenként jóváhagyta. Az ítélet harmadik pontja szerint: „a forradalmi katonai tanács, bár a parancsnokot formailag le nem váltotta, sőt parancsnoki minőségében egyes leváltását követelő tisztekkel szemben megerősítette ... ténylegesen sok esetben önállóan intézkedett, sőt annak irodájában külön telefonügyeletes szolgálatot szervezett..., amelyet kizárólag a forradalmi katonai tanács tagjai adtak.”

Pálinkásnak a jelentősebb események közül csupán Mindszenty felkísérésében és a nemzetőrzászlóalj szervezésében, illetve az azzal kapcsolatos felhívás megfogalmazásában volt egyértelműen meghatározó szerepe. Az ítélet azonban vádak egész sorában helyezi őt a középpontba: kezdeményezte a járási forradal-

mi tanács választását és utasítást adott a községi nemzetőrségek megszervezésére, fegyverek kiadására, ő helyeztette fogdába az ávós őrség tagjait, adott parancsot a pártbizottság tagjainak lefegyverzésére és ÁVH-s alkalmazottak letartóztatására – hogy csak a legfontosabbakat említsük.

Bár a kialakult ítélkezési gyakorlat szerint „A BHÖ 1. pontjában meghatározott bűntetteknek nem törvényi tényállási eleme, hogy az elkövető azzal a cézzal hajtsa végre a cselekményt, hogy ezáltal a népi demokratikus államrendet megdöntse” – tehát a politikai bűntett elkövethető volt bármiféle politikai célzat nélkül is! –, mégis az ítélkezők egyik fő feladatuknak tekintették annak bizonyítását, hogy az általuk elítéltek meggyőződéses, céltudatos ellenforradalmárokként cselekedtek.

Pálinkást és Garamit előszeretettel említik együttesen egy-egy eseménysor tárgyalásakor, váltakozva kezdeményezőként, illetve cselekvő résztvevőként ábrázolva őket. Vitatható tanúvallomások alapján értékelte a bíróság a Mindszentyvel – tehát az ellenforradalommal – való egyetértés jeleként azt, hogy az őrnagy október 31-én éjjel intézkedett a laktanya – és így a bíboros – biztosításával kapcsolatban, parancsot adva egyik beosztottjának, hogy „akár szovjet katonák, akár államvédelmisták jönnek, nyissa meg a tüzet”. Mindezt pedig tette azért, „nehogy Mindszentynek katonai díszkísérettel Budapestre szállítására vonatkozó tervét bárki is megakadályozza”. Azaz, a bírák szerint, a felvitelt tervszerű előkészítés előzte meg! A valóságban az említett tűzparancs kiadására nem a leírt formában került sor, de az még időrendben is megelőzte a Budapestre szállítást elrendelő Keresztes-féle telefont.

Az érsek és az őrnagy közötti bensőséges, egyetértő kapcsolatot volt hivatott demonstrálni annak felidézése, hogy Pálinkás díszkíséretet szervezve Mindszentyvel utazott egy kocsiban, vele beszélgetett, és őt tájékoztatva az eseményeket forradalomnak nevezte. Mindszentyt az Úri utcai rezidenciában helyezte el, majd sietett, hogy Tildynél jelentkezzék. Ez utóbbi momentum az ellenforradalommal való egyetértésnek egy másik „bizonyítékához” vezet bennünket: a forradalmi kormány tagjaival való tevőleges együttműködéshez. Tildy elismerését fejezte ki a felhozatalért, és Pálinkással üzent a főpapnak az ellenforradalmi kormány nevében. Ugyanígy az egyetértés demonstrálása az is, hogy Garami üdvözölte az érseket, és megnyugtatta, hogy másnap Budapestre fogják szállítani.

Nem kevésbé céltudatos az ítélet a testőrök, mindenekelőtt Galajda Béla esetében sem.

Galajda november 4-én hajnalban azzal ébresztette társait, hogy a szovjet csapatok megtámadták Budapestet, majd a bíborost vonakodása ellenére átszállította a Parlamentbe, ahol Vajtai és Tóth engedték, hogy az amerikai követségre távozzék. Egy spontán eseménysorban így lehet fölfedezni a „Tervet”, az előre megfontolt céltudatosságot!

A bíróság szerint ugyanilyen elhatározottságot mutattak a vádlottak az ávós őrség tagjainak csellel történő behozatalában is: Vajtai felajánlotta az őrség tagjainak, hogy igazolványt készít a részükre, harmadik aláíróként azonban, hogy Rétságra hozatalukat kedvező színben tüntesse fel, a törzsfőnök nevét is rágépelte a papírra. A laktanyában pedig az államvédelmistákat az újpesti ellenforradalmárok gúnyolódása közepette a kultúrterembe terelték, ahol már szalmazsákok voltak a részükre előkészítve.

Pálinkás személyét már a kihallgatások során is az osztálybíraskodás számára készítették elő. Az egykori arisztokrata múlt kiütkezésének alátámasztására a fő bizonyítékul az a jelenet szolgált, amikor Pálinkás a laktanyában az eminenciás urat fogadva, előtte mint örgróf Pallavicini mutatkozott be.

A bíróság – néhány nyilvánvalóan elfogult és ellenséges beállítás alapján – indoklásában tényként állapította meg: „Az arisztokrata családból származó I. rendű vádlottnál nemcsak hogy tévedésről nem volt szó, hanem ez a vádlott volt Rétságon az ellenforradalmi események fő szervezője, irányítója, akiben a néphadseregben kapott évtizedes nevelést igen gyorsan háttérbe szorította az ellenséges osztályhelyzet, és tevékenységében következetesen megmutatkozott a restaurációs ellenforradalmi törekvés.” Erre azonban az ítélet – a fenti példán kívül – egyetlen konkrét bizonyítékot sem említ!

De nem kapott felmentést Garami Lajos sem, hiszen neki „osztályhelyzeténél fogva még világosabban kellett felismernie, hogy a Mindszentyvel kapcsolatos események csak az ellenforradalmi erők tevékenységét szolgálhatják, és különösen azt, hogy a szocialista államnak néphadserege nem kerülhet szembe a szovjet hadsereggel”. Számára is csak egyetlen magyarázó körülményt fogadtak el: „azt, hogy olyan törzsfőnök mellett, mint amilyen a kifejezetten restaurációs törekvésű I. rendű vádlott volt, akit emellett még a beosztottak jobban szerettek, mint II. rendű vádlottat, e vádlott nehéz helyzetben volt, ami tevékenységére jelentős mértékben kihatással volt.”

„Itt kellett megtudnom, hogy '50 óta nem bízott bennem a parancsnokom...” – olvashatjuk a volt törzsfőnök jegyzeteiben az ítéletre rímelő maliciózus megjegyzést.

Már említettük, hogy az ítélet csupán az elkövetési tárgyakat és az ezekhez kapcsolódó tényállásokat sorolja fel. Az utóbbiak közül talán a legfontosabbak azok, amelyek a vádlottaknak a demokratikus rend alapintézményei elleni támadásait tárgyalják. Bár az ítélet nem kategorizál – a történeteket kronologikusan és helyrajzi szempontok szerint elkülönítve tárgyalja –, az ebbe a körbe sorolható bűncselekmények mégis egymáshoz rendelhetőek.

Ilyen alapintézményt jelentettek Gáspárék logikája szerint az ávós őrség fogdába helyezett tagjai, az ÁVH letartóztatott járási alkalmazottjai és a pártbizottság lefegyverzett dolgozói. (A Legfelsőbb Bíróság szerint, mint a bűncselekmény közvetlen tárgya, „a párt – melynek a pártbizottság egyik fontos szerve – a népi demokratikus államrend legfontosabb alappillére. Ilyenképp a párt és

annak szervei ellen bármely formában indított ellenforradalmi jellegű támadás végső célja a népi demokratikus államrend megdöntése.”¹ De a kiegészítő parancsnokság üldözött dolgozói és Lánszki Pál, a forradalmi tanácsból kihagyott rákosista tanácselnök,² vagy a megszálló szovjet hadsereg – amelynek akárcsak egyetlen röplappal történő megtámadása is „különösképpen alkalmas volt a magyar népi demokratikus államrend elleni gyűlölet keltésére”³ – és horribile dictu maga a vádlott is alapintézménye lehetett a szocialista államrendnek: Garami Lajos korlátozása is beépült a vádpontok közé, cinikus példát szolgáltatva arra, hogyan lehet a vád alanyát a megtorlás eszközévé tenni.

A perben szereplő másik kiemelkedően fontos tényállás a különböző ellenforradalmi szervezetekben való tevékeny részvétel, illetve azok szervezése, irányítása.

Erre a vádra alapozódott a katonai forradalmi tanács elnökhelyettesének, Stíft Róbertnek az elítélése, és a parancsnokok ellenforradalmi szerepét is e tényállásokkal egészítették ki. Ilyen szervezetnek minősült a járási forradalmi tanács, a forradalmi katonatanács, a nemzetőrség és – mint különösen eklatáns ellenforradalmi szervezet – a nemzetőrszázlój. Az ítélet – részben igaztalanul – mindhárom esetben Pálinkás kezdeményező és vezető szerepét hangsúlyozta, a legkisebb figyelmet sem fordítva a szervezetek tényleges működésére, tevékenységére, legfeljebb kiragadva néhány *ellenforradalmiként* meghatározható intézkedésüket.

Néhány esetben az ítélet említ verbálisan és nem verbálisan elkövetett igaztási cselekményeket is. Ezek közül kiemelkedik jelentőségében a „Szent hazánk földjén...” kezdetű, Pálinkás által fogalmazott toborzó röplap, mely az őrnagy szovjetellenességének tárgyi bizonyítékaul szolgált. Sajátos csúsztatással az ítélet a felhívásnak tulajdonította azt is, hogy „november 4-én, miután az alakulat kivonult a laktanyából, számos polgári egyén kereste fel a laktanyát és vitt el onnan fegyvert”.

A felfegyverzések ügye ott volt Rajos Pál kedvenc kérdései között is. Tucatnyai szereplővel mondatták el a fegyverkiadás belső szabályozottságát, sorrendjét, a kiadott fegyverek számát.⁴ Az ítélet is megemlíti – mint az ellenforradal-

---

¹ BH, 1957. 130. o.

² „A községben az államhatalom helyi szerve: a tanács. Lényegileg ezen keresztül bonyolódik le az egész állami élet – a tanács funkcionáriusainak eltávolítása egyértelmű volt a népi demokratikus állam helyi hatalmának megszüntetésével.” – BH, 1957. 194. o.

³ BH, 1957. 101. o.

⁴ A kihallgatások során Rajos többször rákérdezett a fegyverkiadások ügyére. – A forradalom előtt a szabályzat szerint a fegyverzeti főnök a parancsnok közvetlen alárendeltségében működött, és csak a parancsnok írásbeli parancsára adhatott ki fegyvert. Október 23-a után a kiadás rendjében változás állott be, mert Garami és a törzsfőnök megosztották egymás között a szolgálatot, és csak fontos esetekben voltak bent mind a kettő. – Október 23–27-ig főként csak pisztolyok kerültek kiadásra, úgy, hogy a parancsnok vagy a törzsfőnök behívta Poósz Márton fegyverzeti szolgálatvezetőt, és a kiadás-

márokkal való egyetértés egyik fontos jelét –, hogy Garami egy pisztollyal fegyverezte fel Hugyecz István nemzetőrparancsnokot, illetve hogy Pálinkás néhány géppisztolyt adott az újpesti felkelőknek. De természetesen nem maradtak ki a felsorolásból a nemzetőrségek számára kiadott MÖHOSZ-puskák sem.

Bizonyára bosszanthatta Gáspárékat, hogy csak egyetlen satnya utalást használhattak fel az ellenforradalmi terror demonstrálására: a fogdába helyezett ávósoknak a hideg, „havas idő ellenére – a nőket kivéve – pokrócot sem adtak... aminek következtében Medvegy János államvédelmi hadnagy súlyos beteg lett”.

Az ítélet csúsztatások sorozatából áll. Az egyik legfontosabbat, Pálinkás politikai nézeteinek értékelését, már említettük. Hogy további két példát említsünk:

Ugyanilyen módszert követett a bíróság akkor, amikor egy helyütt Galajdáéknak felrója, hogy bár „Maléter ezredestől azt a parancsot kapták, hogy amíg ő nem ad parancsot, az épületet el nem hagyhatják”, ennek ellenére november 4-én Mindszentyt átkísérték a Parlamentbe. Egy oldallal odébb az ítélet ugyanezt az utasítást már Pálinkás szájába adja!

Nem volt igaz az ítélet azon állítása sem, hogy Garami Lajos határozott parancsot adott a felsőpetényi őrség behozatalára. Szilágyi István jegyzetei szerint Galajda Béla a tárgyaláson is fenntartotta korábbi vallomását, mely szerint kérdésére Garami válasza úgy hangzott, hogy „Csináljanak, amit akarnak, engedjék őket el”.

Az ítélet számos olyan tényről, eseményről megfeledkezik, amelyek nem illettek bele a kialakított koncepcióba. Miután például az eszmei kapcsolat meg-

---

ra szóbeli parancsot adott. – A községi nemzetőrségek szervezése során, a tanácsok írásos kérelmére, a meghatalmazottaknak először a MÖHOSZ-tól bevont fegyvereket adták ki, majd ezek elfogyta után géppisztolyokat. Ezekről jegyzéket vezettek. – Poósz Márton szerint a forradalom alatt összesen 410 géppisztoly, 10–12 pisztoly, 3 láda kézi-gránát a kiegészítő parancsnokságnak, 2 láda a „hadihajósoknak” (bizonyára az újpestiekkel érkező folyamőröknek) és kb. 25 MÖHOSZ-puska került ki a laktanyából, a további források szerint az alábbi helyekre: 20 géppisztoly a drégelypalánki HTI-nek. Ez valószínűleg a honvédség vagy az ÁVH rádiólehallgató állomása volt. – Ismeretlen számú fegyver a borsosberényi és diósjenői katonai objektumok számára. – 5 géppisztoly a pártbizottság munkatársainak. Ezeket később bevonták. – Egy pisztoly Devcsics János diósjenői lakosnak, akit a községben játszott „munkásmozgalmi tevékenysége” miatt a lincselés veszélye fenyegetett. – Egy pisztoly Hugyecz István községi nemzetőrparancsnoknak. – Egyéneknek, a fentiekén kívül, kb. 10 pisztoly. – November 2-ig a községeknek kb. 50–60 géppisztoly. – A rendőrségnek és rajta keresztül a községeknek további 30–40 géppisztoly. – A Mindszenty kiszabadítására érkező újpesti felkelőknek 5 pisztoly és 5 géppisztoly. – A balassagyarmati határőrségnek összesen 100 géppisztoly. – A Salgótarjánba vezényelt különítmény által a megyei nemzeti bizottságnak 20–25 géppisztoly. – November 4-én, az ezred kivonulása után, délelőtt 11 órakor kinyitották a fegyverraktárt, ahonnan a községekből – nemegyszer vontatóval – érkező civileknek és rétságiaknak adtak ki nagyszámú fegyvert. – Periratok, 58., 77., 100., 102. o.

felelő demonstrálásával nyilvánvalóvá tette a vádlottak szoros kapcsolatát az ellenforradalom országos vezetőivel, egyetlen szót sem ejt azokról a központi utasításokról, direktívákról, amelyek közvetlen szerepet játszottak a vádlottak egyes cselekedeteiben. A nemzetőrzászlóalj szervezésére irányuló tevékenységben – természetesen – nem az egységes karhatalom országos szervezésével kapcsolatos eseményeket, intézkedéseket, felhívásokat említi, hanem az ötlet és a megvalósítás gyökereit Pálinkás Antal feltételezett érzelmeiben keresi, akiben „az ellenforradalmi események során mind nagyobb szovjetellenesség és gyűlölet halmozódott fel. Számítva a szovjet csapatok elleni harc lehetőségére, elhatározta, hogy a polgári lakosságot is felkészíti a szovjet csapatok elleni harcra...”

„... az ellenforradalmi események során mind nagyobb szovjetellenesség és gyűlölet halmozódott fel” – az ilyen és ehhez hasonló kifejezések, szóvirágok kedvelt elemei voltak a szocialista ítélezési retorikának. Terjedésüket a bíróságok elvi irányítói útmutatásokkal is szorgalmazták, a vádlott vélelmezett érzelmvilágát hierarchizálva és jogilag is megjelenítve. Egy bírósági határozat például a „féktelen gyűlölet” kifejezés használatával ért egyet abban az esetben, amikor „a volt nagybirtokos osztályhoz tartozó, vagyonából és hatalmából kivetett vádlottnak semmi sem túl drága, ha osztálya hatalmának visszaszerzéséről van szó. Ilyen körülmények között az elsőfokú bíróság ítéletében szereplő ’féktelen’ jelző a vádlott gyűlölettel fűtött érzelmi világának reális értékelése, azt a népbírósági tanács ténybeli és erkölcsi szempontból egyaránt megalapozottnak fogadta el.”¹ Ugyanígy durva példája a tények teljes figyelmen kívül hagyásának az, hogy a bíróság eltekintett a nyomozati szakasz több olyan tanúvallomásától – meg sem említve őket –, amelyek döntő súllyal bírtak egy-egy cselekmény elkövetésének megítélésében. Hogy ismét csak a legkirívóbb példát említsük:

Kihallgatása során az egyik vádlott határozottan állította, hogy az ávós őrség fogdába helyezésére nem a törzsfőnök adott parancsot. Az ítélet meglepedeztetten erről az állításról, és a tényállást két letartóztatásban lévő, illetve letartóztatás előtt álló tanú – részben ellentmondó – vallomására alapozva egyértelműen Pálinkás terhére állapította meg.

De ugyanígy nem vette figyelembe a bíróság Hámori Zoltánnak, Tildy titkárságvezetőjének a vallomását, aki gyakorlatilag magára vállalta, hogy Tildy utasítására, október 30-án ő adott parancsot Pálinkásnak Mindszenty felszállítására. A vallomást – függetlenül annak tartalmi igazságától – a bíróságnak legalább mérlegelnie illett volna!

A parlamenti őrség parancsnoka ellen több vádpontban is csak erőszakolt módon sikerült a ténymegállapítás. Csupán a már letartóztatásban lévő Tildy Zoltán vallomására alapozva állítja az ítélet, hogy „november 4-én fegyveresen, két beosztottjával, anélkül hogy erre bárkitől felszólítást kapott volna, Dobi Ist-

---

¹ BH, 1957. 291. o.

vánt... és Rónai Sándort... felszólította, hogy menjenek le vele szobájukból a Parlament alagsorába”.

Már fentebb, Pálinkással kapcsolatban is említettük, hogy a bírák az ítélet kiáltó logikai összefüggéstelenségeit következtetések halmazával igyekeztek összecementezni. Ezek első számú célpontja természetesen a törzsfőnök volt. A bíróságnak az ő cselekedeteit szemlélve illett a leginkább arra a következtetésre jutni, hogy ízig-vérig tudatos ellenforradalmárral van dolga. De kijutott a dialektikus gondolkodásból Garami Lajosnak is. Az ítélet szerint, ha a járási forradalmi tanács megválasztása BM-utasításra történt volna (mint ahogyan azt a vádlottak állították), akkor az ismertetést a járási BM-osztály vezetője tartotta volna. Mivel azonban ez nem így történt, a bíróság számára kézenfekvő volt a következtetés: az esemény a vádlottak kezdeményezésére indult.

Az ítélező bírósági tanácsok majd minden esetben kísérletet tettek arra, hogy valamilyen módon kriminalizálják az általuk tárgyalt ügyet. Gáspárék az Állami Egyházügyi Hivatal kirablásában és – Garami vonatkozásában – az ezred élelmiszerkészletének novemberi kiosztásában láttak lehetőséget arra, hogy a BHÖ megfelelő pontjait előráncigálva demonstrálják: az általuk elítéltek nemcsak politikai, hanem közönséges közbűntényes bűnözők is.

A bíróság szerint a testőrök azért nem lehettek tetteik elkövetésekor teljes tévedésben, mert „az Állami Egyházügyi Hivatal iratanyagával kapcsolatos ténykedésüket már az elkövetés idején is rablásnak tekintették”.¹

A vizsgálati szakasz tárgyalásánál is említettük, hogy a kihallgatott tanúk meghatározott koncepció szerint lettek kiválasztva. Ezt a szelekciós elvet emelte be a bíróság az ítélezési gyakorlatba. Az ítélet előszeretettel használja fel az elfogódott, illetve veszélyeztetett helyzetben, vagy már épp letartóztatásban lévő tanúk vallomásait, azokat is csak részleteiben, számára megfelelő csoportosításban.

A katona halála

Tudjuk, hogy Pálinkás régóta számított a legsúlyosabb ítéletre. Feleségét idézzük: „Júniusban nagyon szomorúan mondta, hogy be fog következni a legrosszabb, mert nevéből akarják bizonyítani az ellenforradalmat.”² Az elsőfokú ítélet után – bár a dokumentumokból érzékelhető kétségbeesése – mégis szisztematikusan készült a másodfokú tárgyalásra. Szeptember 19-én este kilenc órakor levelet írt a Budapesti Katonai Bíróság Különtanácsának: „Alulírott Pálinkás Antal elítélte a törvényesség nevében az alábbiakat kérem:

---

¹ Vajtai Gyula – a könyv szerzőjéhez 1994. április 4-én írt levelében – határozottan cáfolta, hogy bármikor is „rablásnak” nevezték volna a per során az ÁEH iratainak lefoglalását.

² FRANKA T. 1989a. – FRANKA T. 1989b.

1. Mint elítélt a Bíróság hatáskörébe és rendelkezése alá tartozom, kérem ezért a katonai börtönbe történő azonnali áthelyezésemet, ha szükséges és az ügy nagy hordereje megkívánja, ott is magánzárkasként.

2. Kérem biztosítani a különtanács általam is hallott végzése alapján, hogy az ítélet tárgyalását áttanulmányozhassam a védőmmel együtt, a fellebbezést vele együtt szerkeszthessem meg, még a holnapi napon.

3. Jelentem, hogy ez a teljesen bizonytalan jogi állapot, miután a BM ORFK II. főosztály VIII. osztálya velem semmilyen vonatkozásban nem intézkedik, 3 napja hiába kérek bárkitől is kihallgatást, arra kényszerít, hogy törvényes jogaim biztosítása végett ne egyek. Kérem, ne keressenek örületbe, ne akarjanak a fellebbviteli tárgyalásra belőlem roncsot csinálni! Én a vizsgálati fogság ideje alatt igyekeztem őszinte és fegyelmezett lenni, most azonban már önuralmam határán vagyok.

4. Amennyiben kérésem nem teljesíthető, úgy kérek Határozatot a bíróságtól itt-tartásomról, de ugyanakkor arról is, hogy az ítélet tényállását legalább 5 óra időtartamban tanulmányozhassam, újból áttanulmányozhassam a per anyagát legalább egy napon át, és védőmmel legalább 3–4 alkalommal 2–2 órát beszélhessek.

Kérek 'T' füzetet a zárkába, melyben felkészülhetek a tárgyalásra. Ezt csak a bíróság és a védőm láthassa tartalmilag. Kérem, hogy ezen kérésem címzetthez jutását láttamozással és pecséttel lássa el a bíróság tanácselnöke, a védőm, és hozzám a tanácsjegyző főtörzsőrmester juttassa vissza. Én úgy érzem, jogász nem vagyok, de csak a törvényben biztosított jogaimat kérem, ami úgy gondolom, nem ütközik Népköztársaságunk államérdekébe. Kérésemre a választ és jelen kérés visszajuttatását 20-án délig kérem. Ha mindez nem érhető, kérem azonnali kihallgatásomat. 1957. szeptember 19. 21.00, Pálinkás Antal elítélt."¹

A levél hatásáról csak annyit tudunk, hogy az őrnagy feljegyzéseket készíthetett az ítéletről, amelynek majd minden pontját kiigazította.²

Pálinkás a legrosszabbra is felkészülve indult a fellebbviteli tárgyalásra: „... egy kocsi mentünk. Határozottan emlékszem egy mondatára: 'Gyerekek, nagyon viszket a nyakam...'” – emlékezett vissza 1991-ben Tóth József.³ A másodfokú bíróság tagjai – Ledényi Ferenc hadbíró alezredes, a különtanács elnöke, Gyurkó Lajos és Kovács Imre vezérőrnagyok, valamint Lakatos Béla és Kiss Lajos ezredesek mint ülnökök – a tanúk kizárásával, csupán a vádlottak, a védők és az ügyész meghallgatására szorítkoztak. Gyakorlatilag mindenben elfogadták az első fokon megállapított tényállásokat és minősítéseket, csupán az ítéletek súlyát, aránytalanságát kifogásolva – és korrigálva.

---

¹ Periratok, Pálinkás Antal 1957. szeptember 29-i levele a Budapesti Katonai Bírósághoz.

² Periratok, 346–358. o.

³ KÖ – NAGY 1991. II.

Az 1957. november 11-én meghozott másodfokú ítélet szerint Pálinkás Antalt halálra, lefokozásra, teljes vagyonek kobzásra, Garami Lajost 10 évi börtönre, lefokozásra, 10 évre egyes állampolgári jogainak gyakorlásától való eltiltásra, teljes vagyonek kobzásra, Stift Róbertet 3 évi börtönre, lefokozásra, 5 évre egyes állampolgári jogainak gyakorlásától való eltiltásra, vagyona egynegyed részének elkobzására ítélték, míg a többiek esetében az elsőfokú bíróság ítéleteit hagyták jóvá.

Ledényi 1957. december 9-én értesítette a Budapesti Katonai Bíróságot, hogy a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa november 27-én elutasította Pálinkás Antal kegyelmi kérvényét: „A szükséges intézkedéseket tegye meg!”¹

December 9-én este – a csodával határos módon – Pálinkás feleségének beszélőt sikerült kikönyörögnie férjével. Mindössze öt percet kaptak a búcsúra: „Antal mellett és mellettem is 4-4 fegyőr állt. Azzal búcsúzott: mondd meg a gyermekeimnek, hogy nem voltam becstelen. Egész éjjel búcsúlevelet írok neked.² Meg sem ölelhetlek? – kérdeztem. Ugyan már, kisfiam – válaszolta...”³

1957. december 10-én az MSZMP Politikai Bizottsága határozatot hozott, mely kimondta: „Kérlelhetetlen vasszigornak kell érvényesülnie azokkal az osztályidegen, deklasszált, huligán elemekkel szemben, akik ellenforradalmi bűncselekményeket követtek el. Az ilyen elemek cselekményei megítélésénél az osztályhelyzet súlyosbító körülményként jelentkezik.”⁴

A halálos ítéletet a Budapesti Országos Börtön udvarán hajtották végre, Gáspár Gyula hadbíró őrnagy, Tóth Antal őrnagy katonai ügyész, dr. Radó Sándor és dr. Szabó Ernő orvosok jelenlétében, 1957. december 10-én 6 óra 43 perckor, „törvényes keretek között”.⁵

Másnap a Népszabadság rövid hírben számolt be a kivégzésről. A hírt olvasta a bíboros is, aki így búcsúzott a katonától: „Pallavicini kivégezve. Szegény felesége! Szegény Pallavicini!”⁶

---

¹ Periratok, 61. o.

² Boroviczény Károly György 1989. június 16-án kelt levele szerint Pálinkás „kivégzése előtt levelet írt Alfonz nagybátyjának, a Pallavicini család fejének, bocsánatot kérve mindenért, amit tett.” – Boroviczényi Károly György levele a Pallavicini családhoz. Freiburg, 1989. június 16. Másolat a szerző tulajdonában.

³ FRANKA T. 1989a.

⁴ Iratok, 613. o.

⁵ Periratok, a Pálinkás Antal elleni ítélet végrehajtásáról készült jkv.

⁶ *Népszabadság*, 1957. december 12. 8. o. – Mindszenty József: *Napi jegyzetek*. Budapest, amerikai követség 1956–1970. Vaduz, Mindszenty Alapítvány, 1979. 182. o.